

De provincie Gelderland wil natuurgebied de Overasseltse vennen in de oude staat herstellen door 70 hectare bos te kappen en het waterpeil te verhogen.

De omwonenden vrezen natte voeten.

Weg met het bos

Hans Marjnissen

Een beetje schuchter neemt Nadja Lankamp de complimenten in ontvangst. Bij het uitzichtpunt op een kaal duin met het Lange Ven aan haar voeten, wordt ze aangesproken door twee wandelaars die hier lang niet zijn geweest. „Boswachter, wat is het hier mooi geworden! Ik heb hier in mijn jeugd altijd gewandeld, maar toen was het nog dicht bebost. Ik heb nooit geweten dat hier heuvels rond de vennen waren!”

Lankamp glimlacht. Ze krijgt de laatste tijd meer positieve opmerkingen van wandelaars. Niet gek, voor een boswachter die hier de laatste jaren vooral bomen heeft gekapt. Rond het uitzichtpunt is de afgeloopen jaren vijf hectare bos verdwenen, vooral naaldbomen die tot aan de vennen stonden. Het is alsof het gebied is 'geschooren'. Een baard van bomen heeft de duinen tientallen jaren bedekt, waardoor wandelaars dachten dat zij door een vlak bos liepen. Maar na de kap zijn de rondingen van het duinlandschap weer zichtbaar.

Het stuk dat Lankamp laat zien is nog maar een begin. Een proef. De ervaringen hier worden straks gebruikt bij het kappen van nog eens 65 hectare (zo'n 130 voetbalvelden) in de kern van het 539 hectare grote terrein. Al spreken de provincie Gelderland en Staatsbosbeheer liever over het 'omvormen'.

De Overasseltse vennen, ten zuiden van Nijmegen en ten noorden van de Maas, vormen een van de rijkste natuurgebieden van Nederland, maar zijn vooral regionaal bekend. Het vennengebied is opgebouwd uit stuifzanden die in de laatste ijstijd door de wind zijn afgezet op leemlagen, die weer afkomstig zijn uit de Rijn en de Maas.

Vanwege die moeilijk doorlaatbare leemlaag kent het gebied opmerkelijk genoeg twee grondwaterstanden. Er is een regionale waterstand, gelijk aan de waterstand in de Maas. Maar de duinen worden gevoed door regenwater dat amper door de leemlaag heen kan. Daardoor is in het gebied een 'waterbel' ontstaan. In de meer centraal gelegen vennen kan het waterpeil daardoor wel meer dan een meter hoger zijn dan in de ven-

'De levendbarende hagedis scharrelt

hier nog rond'

nen aan de rand van het gebied.

Just die verschillen in grondwaterstand, met zeer natte dalen en zeer droge duinen zorgen voor een grote diversiteit in flora en fauna. Zo kent het gebied 11 van de 16 in Nederland voorkomende amfibie-soorten. En de levendbarende hagedis scharrelt hier nog rond, en de knoflookpad. Zeldzame moerasplanten als snavelzegge die elders zijn verdwenen komen hier wel voor. Of beter gezegd komen hier nóg voor. Want het gaat niet goed met de Overasseltse vennen. Het gebied staat in de zogenaamde nationale 'Toplijst anti-verdroging' van regio's waaraan de verdroging met voorrang moet worden aangepakt.

„Begin twintigste eeuw bestond dit gebied nog uit een mozaiek van heide, droge graslanden, vennen en veentjes”, zegt Lankamp terwijl ze een gebiedskaart uit 1900 laat zien. „Aan de randen waren wat akkers en graslanden. Het zag er uit zoals in dit huidige proefgebied met slechts hier en daar een boom. Maar rond 1900 begonnen de boeren in de omgeving het gebied op grote schaal te ontwateren, zodat het land in hun ogen 'waarde' kreeg. „Overal werden sloten gegraven, en het vennengebied werd beplant met naaldbomen, waarvan de stammen als stutten konden worden gebruikt in de Limburgse mijnbouw. Tot slot werden nog eens hele duinen afgegraven en het zand gedumpt in de vennen. Er zijn er nu nog maar 26 over.”

In een eeuw tijd is het gebied compleet overgroeid met naaldbomen, de natuur waarin de Nijmegenaren hun hondje uitlaten. En holt ook de diversiteit achteruit. „Het gebied is nog een topper als het gaat om soortenrijkdom, ook dankzij de incidentele ingrepen die we hebben gepleegd, maar er moet wel heel snel iets ingrijpends gebeuren”, zegt Lankamp.

Op de bureaus van Gedeputeerde Staten van Gelderland ligt daarom een rapport van het Waterschap Rivierland waarin wordt voorgesteld het grondwaterpeil van het vennengebied te herstellen. Leesfors te verhogen. Hoeveel precies is nog geheim, maar duidelijk zijn wel de overige maatregelen. De kap van alle naaldbomen naaldbos heeft een veel grotere verdamping dan heide

Door kap wordt water gespaard. Het afplaggen van de te vruchtbare en zure bodemdekking. En het dichtgooien van alle sloten die het gebied omringen.

Het verkopen van het omvormingsplan is een moeilijke klus, zegt Martin Bons, gebiedsontwikkelaar van de provincie Gelderland. Voor veel Nijmegenaren is deze kunstmatige houtkwekerij die de oude heidevelden heeft overwoekerd natuur waar je van af moet blijven. „Een boom is een boom”, zeggen ze. Daarnaast is sootenuitkomst een begrip dat het goed doet als het om herten of hamsters gaat, maar wie maakt zich nu druk om de wrattenbyter? Voor alle duidelijkheid: dat is een zeer zeldzame sabelsprinkhaan. En de knoflookpad heeft natuurlijk ook niet een lekker imago.

Langs de rand van het natuurgebied wonen nogal wat mensen. Zij maken zich vooral zorgen over de verhoging van het grondwaterpeil. Worden de graslanden voor de paarden straks niet te drassig, en komen de kelders straks blank te staan? Die zorg is reeel, zegt Bons. „Het plan van het waterschap gaat ervan uit dat alle sloten en greppels in en om het gebied dichtgaan. In dat geval zal een aantal bewoners zeker last van het water krijgen. De provincie wil dat zo veel mogelijk voorkomen. De sloten en greppels zijn als het ware de kranen van het gebied. Door die kranen verder open te zetten of dicht te doen, kunnen we de waterhuishouding 'finetunen'. Daar gaan we nu mee aan de gang.”

„Dat neemt niet weg dat er overlast kan ontstaan. Daarom is er ook geld gereserveerd voor compensatie en schadevergoeding. De omvorming van het vennengebied gaat 1,8 miljoen euro kosten, maar er is voor dit project 6 miljoen euro beschikbaar. Dat geld zetten we in voor maatwerk. Hier zal een kelder waterdicht moeten worden gemaakt, daar zal toch een extra sloot of dam moeten komen. En misschien moeten we sommige boeren wel uitkopen.”

De provincie heeft intussen wel haast met het kappen van de bossen. Ze maakt namelijk gebruik van rijks-subsidie en daarvoor geldt de voorwaarde dat de bomen in 2014 moeten zijn gekapt. De gemeente Wijchen die de helft van het natuurgebied binnen haar grenzen heeft, is huiverig voor de gevolgen en wil de omvorming liever over dertig jaar uitsmeren. Daar wil de provincie niets van weten, maar Wijchen gaat wel over de wijziging in het bestemmingsplan die nodig is. „Misschien dat het openbaar worden van het

'We laten nu af en toe een groepje bomen staan'

rapport van het waterschap de gemeente gerust kan stellen”, zegt Bons.

Boswachter Lankamp daalt het duin af richting oever. In sommige delen zijn de stronken van de gekapte bomen blijven staan, om een plek voor paddestoelen te creëren. Op andere plaatsen is de zandvlakte compleet, maar kijk daar komt al weer het op. Dat zaad is minstens veertig jaar oud, en is altijd in de bodem aanwezig geweest. Moet je eens over vijf jaar komen. Dan ken je dit gebied niet meer terug.

Lankamp ziet ook zaken in haar proefgebied die minder goed zijn gegaan. „We hebben ervoor gekozen af en toe een boom te laten staan. Maar in de praktijk is dat niet mooi, zien we nu. In de sectoren die we nu gaan kappen, laten we groepjes bomen staan. Een stuk of vijf tot tien eikeboompjes bijvoorbeeld. Die kunnen we later altijd nog uitdunnen. Maar groepjes bomen passen beter in de omgeving.”

Ze struikelt bijna over de kleine houten paaltjes die in de grond zijn geslagen, en kleme onderzoekslocaties markeren. „Binnen die percelen houden we de opkomst van nieuwe vegetaties in de gaten. Zo zie je maar we houden precies bij hoe de natuur op dit voor haar gladgeschoren landschap reageert.”

Wandelen

Op het parkeerterrein van Staatsbosbeheer naast restaurant St Walrick aan de Sint Walrickweg in Overasselt begint een geel gemarkeerde 'Vennenroute' van zes kilometer. Deze voert langs een vijftien de-eeuwse Middeleeuwse kortskapel, vervolgens door het nog niet gekapte vennengebied en komt uit in het 'geopende' vennengebied. Hier is goed het verschil te zien tussen de natte dalen en de droge toppen.